

Enligt sändlista

Beslut om bildande av naturreservatet Mornäsan vid sjön Ösmaren i Norrtälje kommun

(3 bilagor)

Administrativa uppgifter om naturreservatet

Reservatets namn	<i>Naturreservatet Mornäsan</i>
Objektnummer	0188-02-064
Kommun	Norrtälje
Församling	Roslags-Bro
Natura 2000-område	Mornäsan, områdesbeteckning SE0110298
Natura 2000-habitat (rapporterade)	Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ (9070)
Lägesbeskrivning	Reservatet ligger vid sjön Ösmarens södra strand, mot Bottna och Östergärde. Cirka 4 km nordost om Roslags-Bro kyrka, ungefär 15 km norr om Norrtälje
Topografisk karta	Norrtälje 11J NV
Ekonomisk karta	11J 8d (119 83) Bredsättra
Naturgeografisk region	Region 25, Östersjökusten med skärgårdar – Roslagens kustnära områden.
Fastigheter	Bottna 2:1, del av
Markägare	Enskild
Areal	Ca 21 hektar
Reservatsförvaltare	Länsstyrelsen

BESLUT

Med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) beslutar Länsstyrelsen att förklara ett område vid sjön Ösmaren i Norrtälje kommun som naturreservat.

Reservatet har den avgränsning som framgår av bifogad karta (bilaga 1).

Naturreservatets namn ska vara *naturreservatet Mornäsan*.

Datum
2006-11-16Beteckning
18513-2001-03182
0188-02-064

Naturreservatets syfte

Syftet med naturreservatet Mornäsan är att bevara ett område med äldre betespräglad skog med dess växt- och djurliv. I Natura 2000-området Mornäsan som ingår i reservatet ska gynnsam bevarandestatus upprätthållas för det habitat som angivits enligt EU:s art- och habitatdirektiv.

Området skall så långt möjligt vara tillgängligt enligt allemansrättsliga principer för naturupplevelser och naturstudier. Vid eventuell konflikt mellan friluftsliv och hotade arter skall naturskyddets intressen ges företräde.

Syftet uppnås genom att skogsområdet betas och sköts för att bibehålla skogs-beteskaraktären med dess växt- och djurliv samt att inga anläggningar eller byggnader skall tillkomma i reservatet.

Prioriterade bevarandevärden

1. Naturmiljön med naturtypen *trädklädd betesmark* (enligt habitatdirektivet, 92/43/EEG) som finns i området,
2. Den biologiska mångfalden med de rödlistade arter som är knutna till den betespräglade skogen.

Reservatsföreskrifter

För att tillgodose syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken samt 22 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd m.m. att nedan angivna föreskrifter skall gälla i reservatet.

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap.5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att förfoga över fastighet

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det förbjudet att

1. avverka eller utföra annan skoglig åtgärd,
2. bedriva täkt eller annan verksamhet som kan förändra områdets topografi som att gräva, spränga, schakta, dika, utfylla, tippa eller utföra annan mekanisk markbearbetning,
3. framföra motordrivet fordon annat än i samband med uttransport av fällt vilt samt terrängtransporter i samband med områdets skötsel,
4. anlägga väg
5. anordna upplag, annat än tillfälligtvis i samband med områdets skötsel,
6. uppföra byggnad, mast eller annan anläggning,
7. dra fram mark- eller luftledning,

Datum
2006-11-16

Beteckning
18513-2001-03182
0188-02-064

8. kalka, använda kemiska bekämpningsmedel eller gödselmedel,
9. införa för området främmande växt- eller djurart,
10. sätta upp skylt, plakat, affisch eller liknande anordning.

Utan Länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

11. anlägga stig.

Föreskrifterna under A skall inte utgöra hinder för förvaltaren att utföra åtgärder som behövs för områdets skötsel och dokumentation, i enlighet med bifogad skötselplan.

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken om skyldighet att tåla visst intrång

Markägare, arrendator och annan innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas, i enlighet med bifogad skötselplan, för att tillgodose ändamålet med reservatet:

1. utmärkning av reservatets gränser samt uppsättning av reservatsskyltar och övriga upplysningsskyltar,
2. anläggande och underhåll av stängsel och stängselgenomgångar,
3. naturvårdande skogsavverkning, röjning eller gallring. Virke som avverkas vid sådan åtgärd tillfaller reservatsförvaltaren,
4. betesdrift i området, årligen från 1 maj till 31 augusti,
5. undersökningar av växt- och djurlivet i reservatet.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap. 30 § miljöbalken

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det för allmänheten förbjudet att

1. gräva, hacka, spränga, måla eller på något sätt skada berg, jord eller sten,
2. fälla eller skada levande eller döda träd och buskar eller ta bort död ved,
3. gräva upp växter som ris, örter, mossor eller lavar eller ta bort vedlevande svampar. Plockning av marklevande svampar är tillåten,
4. medföra hund som inte är kopplad,
5. elda annat än på anvisad plats,
6. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller liknande anordning.

Datum
2006-11-16Beteckning
18513-2001-03182
0188-02-064

Föreskrifternas ikraftträdande

Föreskrifterna träder i kraft tre veckor efter den dag då författningen utkom från trycket i länets författningssamling.

Fastställande av skötselplan

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer Länsstyrelsen bifogad skötselplan (bilaga 2) med mål, riktlinjer och åtgärder för reservatets skötsel och förvaltning.

Reservatsförvaltare

I enlighet med 2 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. är Länsstyrelsen i Stockholms län förvaltare i naturvårdshänseende för naturreservatet. Inför skötselåtgärder i reservatet ska samråd ske med markägare.

Upplysningar

I reservatet gäller också övriga bestämmelser till skydd för naturmiljön. Bland dessa kan nämnas följande:

- Terrängkörningsförbudet i terrängkörningslagen (1975:1313).
- Fridlysningsbestämmelserna. Alla vilda fåglar och däggdjur samt deras ägg, ungar och bon är fredade enligt jaktlagen (1987:259). Vissa andra växt- och djurarter är fridlysta enligt 8 kap miljöbalken och artskyddsförordningen.
- Området är Natura 2000-område och därför gäller tillståndsplikt för åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturmiljön enligt 7 kap 28 a § miljöbalken.

SKÄLEN FÖR LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Översiktlig beskrivning av området

Naturreseptatet Mornäsan är ett barrskogsdominerat område där skogsbete har bedrivits under lång tid. Området ligger vid sjön Ösmarens södra strand och omfattar ett skogsområde kring en höjd som kallas Mornäsan. Mot Ösmaren vid Mornäsviken finns ett parti med öppen mark som närmast sjön övergår i en strandäng som nu håller på att växa igen med vass. Området har sannolikt lång skoglig kontinuitet och har betats under lång tid. Vegetationen är bitvis präglad av kalkförekomst i marken. Naturvärdena i området är knutna till lång skoglig kontinuitet och beteshävd.

Riksintresse för naturvård

I Naturvårdsverkets rapport "Sveriges finaste odlingslandskap" har det gjorts ett urval av de finaste områdena i ängs- och hagmarksinventeringen. I länet är det sex större områden som valts ut. Området med skogsbete vid Mornäsan ingår som en

del i det större området Roslags-Bro–Söderby-Karl. Detta odlingslandskap har även pekats ut som område av riksintresse för naturvård (NRO01009).

Natura 2000-område

Reservatsområdet ingår i nätverket Natura 2000. Avgränsningarna för reservatet, respektive natura 2000-området har marginella skillnader (se skötselplanens bilaga 4). Den naturtyp som i enlighet med EG:s art- och habitatdirektiv (92/43/EEG) utgjort grund för att området föreslagits anges under rubriken *Administrativa uppgifter om naturreservatet* (sidan 1).

Nyckelbiotoper

Vid Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering har två mindre nyckelbiotoper beskrivits i området med värden knutna till bland annat gammal granskog med skogsbeteskaraktär.

Länsstyrelsens naturkatalog

Naturreservatet är beläget inom ett område som har givits mycket högt naturvärde i Länsstyrelsens naturkatalog över värdefulla naturområden i Stockholms län (remissförslag 1996, områdesnummer 88.34a).

Ärendets beredning

Skogens naturvärden har uppmärksammats i samband med flera naturinventeringar i länet. Frågan om skydd för området väcktes i samband med planer på avverkningar i det aktuella skogsområdet. Länsstyrelsen inledde 2001 överläggningar med fastighetsägaren om att bilda ett naturreservat i området och i december 2005 tecknades ett avtal om intrångsersättning.

Reservatsförslaget har enligt 24, 25 och 26 §§ förordningen om områdesskydd m.m. sänts för samråd till markägaren, Norrtälje kommun, Skogsstyrelsen och Sveriges geologiska undersökning. Samråd med Naturvårdsverket har tidigare ägt rum i samband med uppgörelsen om intrångsersättning. Ingen har erinrat mot förslaget att bilda naturreservatet Mornäsan. Mindre kompletteringar har dock gjorts med stöd av remissvaren.

Länsstyrelsens bedömning

Bakgrund

Områdets betespräglade skog har ett mycket högt naturvärde. I området finns en mängd signalarter som indikerar höga naturvärden. Naturvärdena är en konsekvens av såväl markförhållanden som av att området hävdats på traditionellt vis med skogsbete under lång tid. Reservatet är ett Natura 2000-område och ingår även i ett större område som är av riksintresse för naturvård. Skogsavverkningar med trakthyggesbruk och annan exploatering skulle innebära att skogens

naturvärden skulle äventyras. För att bevara områdets höga naturvärden har frågan om bildande av ett naturreservat tagits upp.

Förenlighet med översiktsplan

Länsstyrelsen bedömer att reservatsbildningen är väl förenlig med gällande översiktsplan för Norrtälje kommun, antagen i april 2004. I översiktsplanen anges Mornäsan som ett ekologiskt särskilt känsligt område i egenskap av naturbetesmark och nyckelbiotop. Översiktsplanen visar också att Mornäsan ingår i områden som är av såväl riksintresse som regionalt intresse för naturvården.

Hushållning med mark- och vattenområden

Länsstyrelsen bedömer att reservatsbildning i området är förenlig med gällande översiktsplan och med hushållningsbestämmelserna i miljöbalken.

Intresseprövning

Länsstyrelsen finner vid en vägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § miljöbalken att det för att skydda och bevara ovanstående naturvärden finns skäl att besluta om att bilda ett naturreservat i området, att besluta om föreskrifter för att skydda området samt att fastställa en skötselplan. För att uppnå det starka skydd som behövs för områdets naturvärden bör föreskrifterna bland annat omfatta förbud mot såväl exploateringsföretag som skogsbruk.

Miljö kvalitetsmål

Länsstyrelsen bedömer att reservatet är förenligt med regeringens miljö kvalitetsmål. Reservatsbildningen bidrar till att uppfylla miljömålet *Levande skogar*, genom att skyddsvärd skogsmark undantas från skogsproduktion och får ett långsiktigt skydd enligt miljöbalken. Vidare bidrar reservatsbildningen med den planerade skötseln, skogsbete, till att uppfylla miljömålet *Ett rikt odlingslandskap*.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet, se bilaga 3.

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Mats Hellström. Vid ärendets slutliga handläggning har också deltagit naturvårdschef Anders Nylén, byrådirektör Claes Halling, länsantikvarie Mats Jonsäter, lantbruksdirektör Jan Emmervall, länsassessor Björn Lundin samt miljöhandläggare Örjan Hallnäs, föredragande.

Mats Hellström

Örjan Hallnäs

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Skötselplan
3. Hur man överklagar

Sändlista

Reservatsbeslut och skötselplan

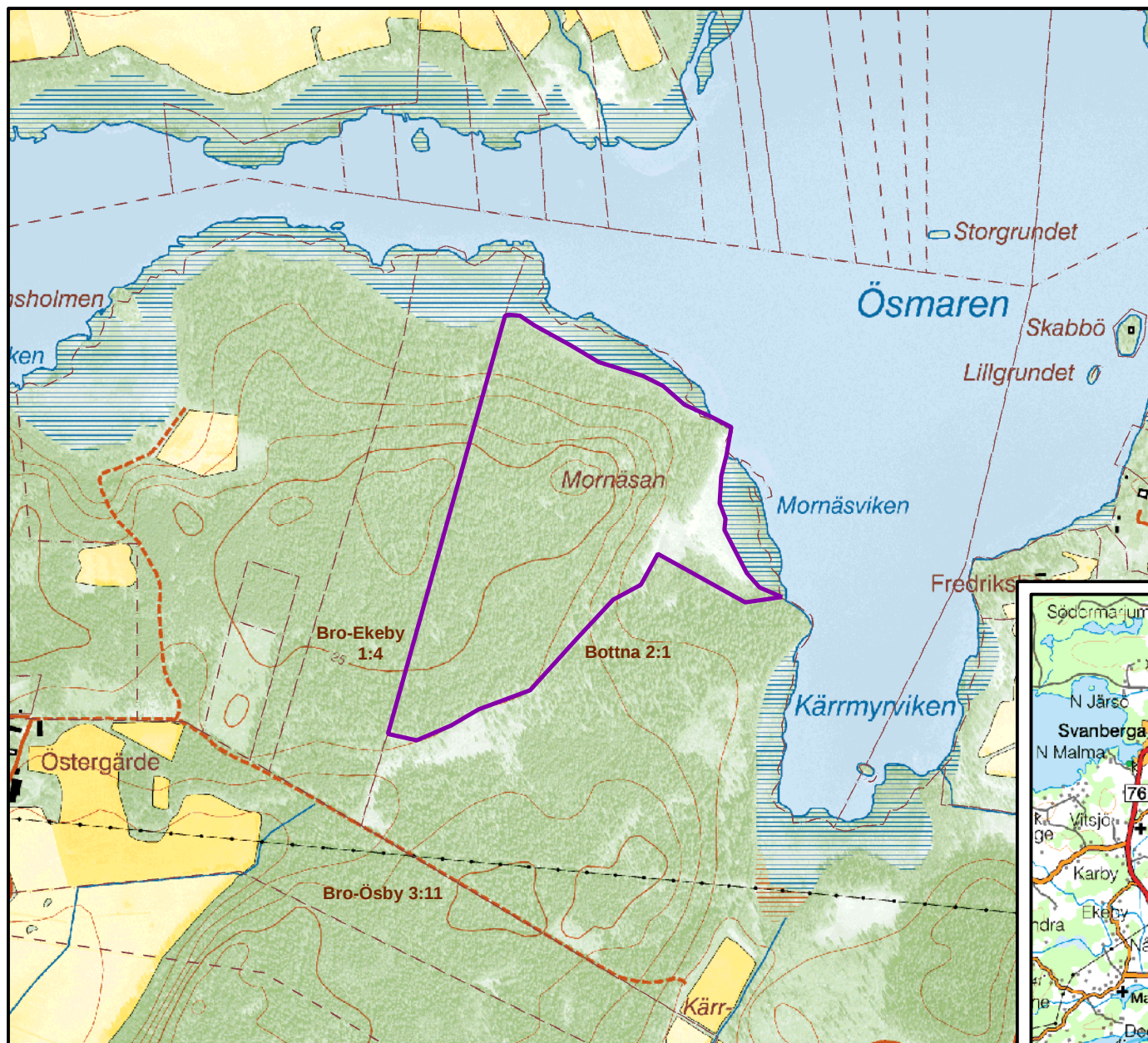
Stockholms läns författningssamling
Naturvårdsverket, 106 48 STOCKHOLM
Norrtälje kommun, Box 800, 761 28 NORRTÄLJE
Sogsstyrelsen, Galgbacksvägen 5, 186 30 VALLENTUNA
Sogsstyrelsen, Stockholmsvägen 30, 761 43 NORRTÄLJE
Sogsstyrelsen, Hantverkarvägen 23 C, 13644 HANINGE
Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 STOCKHOLM
Sveriges geologiska undersökning, Box 670, 751 28 UPPSALA
Lantmäterimyndigheten i Stockholms län, Box 47700, 117 94 STOCKHOLM
(efter laga kraft)
Akten

Endast reservatsbeslut

Roslagens polismästardistrikt, Biblioteksgången 11, 183 70 TÄBY
Försvarsmakten, Högkvarteret, 107 85 STOCKHOLM
Livgardet, 196 85 KUNGSÄNGEN

Kungörelse

Beslutet kungörs i ortstidning.

Teckenförklaring

- Reservatsgräns
- Fastighetsgränser

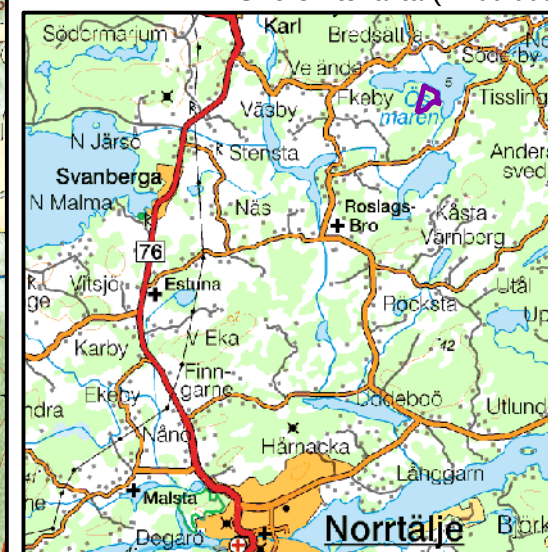
Tillhör Länsstyrelsens beslut
18513-2001-03182
Objektsnr. 0188-02-064

Skala 1:10 000

0 100 200 300 400 m

Bakgrundskarta:
Fastighetskartan
© Lantmäteriet, 2006.
Ur Geografiska Sverigedata,
106-2004/188-AB

Översiktskarta (1:200 000)

Skötselplan för naturreservatet Mornäsan

Inledning

Denna skötselplan har utarbetats inför inrättandet av naturreservatet Mornäsan i Roslags-Bro församling, Norrtälje kommun. Skötselplanen innehåller en allmän beskrivning av området. Därefter följer en plandel där den långsiktiga målsättningen för området anges. Skötselplanen är fastställd genom Länsstyrelsens beslut den 16 november 2006. Fastställelsen innefattar inte den ekonomiska utredningen.

Området ska enligt skötselplanen betas. Initialt behövs vissa restaureringsåtgärder i form av huggningar för att förstärka och återfå ett karaktäristiskt skogsbete. Därefter löpande skötsel för att underhålla skogsbetet.

1. BESKRIVNING AV RESERVATET

Översikt

Naturreservatet Mornäsan omfattar cirka 21 hektar och utgörs av ett barrskogsområde som tidigare har betats. Skogen bär tydliga spår av beteshävd. Den är luckig och rik på gläntor och bryn. Inslag av kalk i moränen ger förutsättningar för artrik kärlväxt- och svampflora.

Läge

Mornäsan ligger vid sjön Ösmarens södra strand cirka fyra kilometer nordost om Roslags-Bro kyrka, ungefär 15 km norr om Norrtälje.

Mornäsan ligger till största delen inom Ösmarens delavrinningsområde (SMHI:s nr. 57058). En mindre del ligger inom Broströmmens delavrinningsområde (SMHI:s nr. 58000)

Naturtyper

Naturreservatets areal fördelar sig på följande naturtyper, enligt den indelning som används i skogsbruksplaner (hektar):

Naturtyp	areal (ha)	
Granskog	10,7	
Barrblandskog	6,7	
Triviallövskog	1,4	(alstrandskog)
Hällmarksimpediment	0,4	
Övrigt, öppen mark	1,5	(vid Mornäsviken)
Summa	20,7	

Areal produktiv skogsmark som ingår i reservatet är 18,8 hektar

Datum
2006-11-16

Beteckning
18513-2001-03182
0188-02-064

Natura 2000-habitat

Större delen av Naturreservatet Mornäsan ingår i Natura 2000-nätverket. Följande Natura 2000-habitat har rapporterats för området:

Naturtyper (Natura 2000):	areal
Skogsmark Trädklädd betesmark, betad skog (9070)	ca 19 ha

Vid framtagande av utkast till bevarandeplan har ytterligare två naturtyper beskrivits i området. De är inte rapporterade till Natura 2000-nätverket. De finns inom skötselområde 4 (se karta bilaga 2), i det öppna strandpartiet vid Mornäsviken.

Naturtyperna är:

Fuktängar med blåtåtel eller starr (6410) cirka 0,8 ha

Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen (6270) cirka 0,3 ha

Även dessa naturtyper behöver hävdas för att behålla sina typiska arter och karaktärer.

Bevarandeplan för Natura 2000-området

En bevarandeplan för Natura 2000-området Mornäsan upprättas som ett särskilt dokument. I bevarandeplanen finns beskrivningar av förekommande Natura 2000-habitat samt förutsättningar för gynnsam bevarandestatus enligt Natura 2000. Planen innehåller även förslag på skötselåtgärder. Åtgärder enligt denna skötselplan får inte strida mot bevarandeplanen.

Geologi och topografi

Den högsta punkten i området, Mornäsan, ligger på cirka 30 meters höjd över havet. Här återfinns mindre hållmarkspartier. Ösmaren ligger på cirka 5 meters höjd över havet. Sjön har påverkats av två sjösänkingsföretag, åren 1837 och 1893.

Dominerande jordart i området är lerig till sandig morän. I mindre del av området finns inslag av inslag av olika leror (skötselområde 4, se karta bilaga 2). Urberget går i dagen på några få ställen, bland annat på höjden Mornäsan.

Berggrunden består av omvandlade, gnejsiga sedimentbergarter (metaarenit till metagråvacka) genomslagna av granitiska gångar, enligt den regionala berggrundskartan. Inga mineraliseringar eller industrimineralförekomster av ekonomiskt intresse är kända inom eller intill området enligt SGU:s fyndighetsdatabas.

Historisk och nuvarande markanvändning

Reservatsområdet har under historisk tid tillhört Ekeby by i Roslags-Bro socken. Enligt en ägodelningskarta uppmätt år 1707 (LMV A79-10:1, lådakt), har den södra delen av området utgjort utmark till Ekeby och varit bevuxen med ung tall- och granskog. Med tanke på att området ligger ganska långt ifrån byns bebyggelse kan betet och vedfånget ha varit ganska extensiva.

Den norra delen av reservatet, utmed Ösmarens strand, var år 1707 särhägnat i ett antal mindre hagar varav de tre västligt belägna utnyttjades för bete och övriga för tåkt av hö och möjligen även vass. Inhägnaderna tillhörde olika gårdar i byn och speglade deras relativa storlekar.

Skötselområde 4 motsvarar ungefär den inhägnad som i 1707 års ägodelningskarta betecknas "ii", vilken beskrivs som "en slåthägna... af starrwall... är widlupen". Den gav årligen 3 lass. Det innebär att man utnyttjade marken som ängsmark, d.v.s. genom slåtter och eventuellt även efterbete, att den var relativt bördig och högvastande samt att den tidvis och till delar var igenvuxen även under historisk tid.

Av konceptkartan till häradskartan (Norrtelge, 7 Roslagsbro, se bilaga 3) från 1900-talets början framgår att huvuddelen av området även då var barrträdsbevuxen. Jämförs dagens flygbild med den flygbild som togs under 1940-talet framgår att området då var betydligt glesare med luckor och gläntor. Området har sålunda troligen nyttjats för skogsbete under lång tid, en hävd som upphörde i området först under mitten av 1990-talet. Under perioden 1989 till 1997 gavs ersättning för bete i området genom avtal om natur- och kulturvårdsarbeten.

Skogsmark

Skogen i området är barrträdsdominerad och består till huvudsaklig del av gammal gran med inslag av tall. Lövträdsinslaget är inte särskilt stort och utgörs till stor del av klibbal i strandzoner.

I områdets norra del, i sluttningen mot sjön Ösmaren, finns högvuxen, tämligen sluten granskog på god mark. På det mer flacka området i söder växer mer luckig barrblandskog med stor åldersspridning. I den norra delen finns partier med rörligt, ytligt markvatten och mindre källsprång.

Flora och fauna

Skogsområdet ligger intill sjön Ösmaren som tillsammans med den näraliggande Norsjön uppmärksammas som värdefulla fågellokal. I ängs- och hagmarksinventeringen är skogsbetet angivet och de öppna markerna vid Mornäsviken är omnämnda för sin hagmarksflora. Vid Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering har två nyckelbiotoper beskrivits i området med värden knutna till bland annat gammal granskog med skogsbeteskaraktär. Området är även känt för sin artrika svampflora.

Datum
2006-11-16

Beteckning
18513-2001-03182
0188-02-064

I området har flera signalarter noterats, se tabell 1 nedan. Någon inventering av insektsfaunan har ännu inte utförts. En mindre svampinventering utfördes i oktober 2006, men ytterligare inventeringar av svampfloran bör göras i området.

Kärlväxter som noterats i området är dvärghäxört, tvåblad, nästrot, ögonpyrola, ormbär och sårläka. I området kring höjden Mornäsan finns en hållglänta med rik hänglavsförekomst.

Tabell 1. Vid inventeringar och fältbesök i området har följande signalarter noterats.

Kärlväxter	Lavar	Svampar
Dvärghäxört	Gammelgranslav	Gul lammticka (VU)
Blåsippa		
Tvåblad		
Ögonpyrola		
Nästrot		
Ormbär		
Sårläka		
Svart trolldruva		
Tibast		
Vättersos		
Vårärt		

Botaniska Sällskapet i Stockholm har inventerat svampar i skogsområdet söder om Ösmaren, mellan Stunsviken och Kärrmyrviken, där det föreslagna naturreservatet Mornäsan ingår. Bland fynden finns följande rödlistade arter (enligt Rödlistade arter i Sverige 2005):

grangräticka VU
luddfingersvamp NT
violgubbe VU
koppartaggsvamp VU

Rödlistans kategorier. CR = Akut hotad (Critically Endangered), EN = Starkt hotad (Endangered), VU = Sårbar (Vulnerable), NT = Missgynnad (Near Threatened).

Bland signalarter (arter som indikerar skog med höga naturvärden, Skogsstyrelsen, 2005) samt övriga sällsynta svamparter kan nämnas:

rödgul trumpetssvamp
trådticka
kornspindling
myrspindling
orange taggsvamp
skarp dropptaggsvamp
gulvaxing

Datum
2006-11-16

Beteckning
18513-2001-03182
0188-02-064

gulflockig fjällskivling
anisfingersvamp
krusbärskremla

Vilka av dessa arter som finns inom gränserna för det nu föreslagna reservatet bör undersökas vid kommande inventeringar.

Tillgänglighet

Området ligger avskilt och bedöms inte nyttjas i någon större omfattning av det rörliga friluftslivet.

Slitage- och störningskänslighet

Området har få besökare varför det inte finns några tecken på slitage i området.

Byggnader och anläggningar

I reservatsområdets nordöstra del finns en mindre eldplats. I övrigt finns inte några anläggningar.

2. PLAN FÖR OMRÅDETS SKÖTSEL

Övergripande principer

För att bibehålla och underhålla områdets skogsbeteskaraktär måste områdets skötsel anpassas för detta. Skötseln skall vara småskalig och syfta till att bevara en skog typisk för skogsbete, se vidare under skötselåtgärder nedan. En gynnsam bevarandestatus skall upprätthållas för den betade marken.

Vid en eventuell skogsbrand i området skall den bekämpas då de värden som reservatsbildningen avser att bevara och utveckla inte bedöms gynnas av en skogsbrand.

Skötselåtgärder - allmänt

För att området skall bibehålla och utveckla värden knutna till beteshävd är området i behov av skötselåtgärder i naturvårdande syfte. Åtgärder som kommer att bli aktuella är bland annat att:

- utföra huggningar för att återskapa den betade skogens luckiga karaktär
- se till att skogsområdet hägnas för att kunna betas
- området betas, i första hand av nöt

Skötselåtgärder – planering och genomförande

Länsstyrelsen som naturvårdsförvaltare ansvarar för att föreslagna skötselåtgärder genomförs. Finansiering sker genom Naturvårdsverkets anslag för skötsel av naturvårdsobjekt m.m. Planering och genomförande av åtgärder sker efter samråd med markägaren.

Skötselåtgärder – aktuella åtgärder

Innan området kan betas behöver reservatet inhägnas. Inför genomförandet av kommande restaureringsåtgärder tas en särskild arbetsplan fram där det specificeras vilka åtgärder som skall genomföras och hur. Av arbetsplanen ska bland annat framgå att avverkning skall föregås av stämpling, när huggning skall ske, hur virket skall transporteras från området, samt hur grenar, ris och toppar skall omhändertas.

Hägnader – stängsel

Då hela reservatsområdet skall betas måste området inhägnas. Hägnets dragning bör sammanfalla med reservatsgränsen. Där betesområdet avgränsas av Ösmaren sätts stängsel upp en bit ut i vattnet för att hålla djuren inom hagen. Den kulturhistoriska riktiga formen av betesstängsel är trädgårdsgård. I ett inledande skede hägnas området med ekstolpar och lämpligt stängsel (taggråd skall inte användas). En målsättning bör dock på sikt vara att området skall hägnas med trädgårdsgård. Uppförande av sådan bör kunna ske i etapper för att så småningom omfatta hela området.

På lämpliga ställen möjliggörs passager genom att grind, stätta eller motsvarande uppförs. Föreslagna lägen för sådana passager är markerade på skötselkartan (bilaga 2).

Eventuella fynd av äldre hägnader bör inte flyttas men gärna friläggas från busk- och trädvegetation så att de blir synliga.

Betesdrift

Betesperiod och antal djur bör anpassas för att få ett godtagbart betestryck i området. Detta skall följas upp årligen vid förvaltning av området. Samråd skall ske med såväl markägaren som djurhållaren kring frågor som rör betesdriften. Exempel på frågor att ta upp och diskutera är djurantal, betesperiodens längd, transporter till och från området etc.

Jakt

Jakten är förbehållen jakträttsinnehavarna. Jakten får ske enligt gällande jaktlagstiftning. Vid uttransport av fället vilt till närmaste bilväg får lätt terrängfordon användas. Uttransporten skall dock göras så att minsta möjliga skada uppstår på mark och vegetation.

Tillgänglighet och vistelseregler

Reservatet ska vara tillgängligt för allmänheten enligt allemansrättens principer, men med de begränsningar som följer av reservatsföreskrifterna. Några anläggningar för besökare till området utöver markering av reservatsområde och reservatsskyltar vid reservatets gräns planeras inte (förutom underhåll av befintlig eldplats, se skötselkarta(bilaga 2)). Om besöksfrekvensen skulle öka och problem med exempelvis bilparkering i anslutning till närliggande gårdar uppstår, bör Länsstyrelsen medverka till lösningar efter samråd med markägaren.

Reservatets gränser och informationsskyltar

Reservatets gränser skall märkas ut enligt Naturvårdsverkets riktlinjer.

Information om reservatet och dess föreskrifter skall finnas på skyltar som framställs enligt Naturvårdsverkets riktlinjer.

Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet är indelat i fyra skötselområden, utifrån naturtyp och den skötsel som ska genomföras (se skötselkarta bilaga 2).

Skötselområde	
1 Barrskogsområde	Gammal barrskog med spår av beteshävd
2 Lövskogspartier	Strandskog med klibbal i områdets norra del innanför vassbälte.*
3 Bryn	Brynmiljöer mot öppna markavsnitt.
4 Öppen mark	Öppen mark vid Mornäsviken

*Utanför reservatsområdet i sjön Ösmaren finns vassbälten.

Skötselområde 1 – barrskog

Beskrivning

Skötselområdet omfattar merparten av reservatet och utgörs av olikåldrig barrskog med tydliga spår av beteshävden – den är luckig och rik på gläntor och bryn. Detta skötselområde motsvarar ungefärligen Natura 2000-habitatet 9070 (se bilaga 4 samt Natura 2000-områdets bevarandeplan).

Av karta från 1900-talets början, se bild 1 (bilaga 3) framgår att området var barrträdsbevuxet. Hur tät skogen var går dock inte att utläsa. Ur den ekonomiska kartan från 1954 med flygbild från 1940-talet framgår att området är trädbbevuxet men dock mycket glesare än idag, se bild 2 och 3 (bilaga 3).

Bevarandemål

Målet är att genom återupptagen hävd, bete, bevara den miljö som skogsbete utgör. Den skogliga kontinuiteten ska bestå. Gamla grova träd, hålträd och död ved ska finnas i området. Förekommande rödlistade arter som är knutna till skogsbetesmiljön ska därigenom ges förutsättningar att leva kvar i området. En olikåldrig, luckig och gläntrik skog (som betas) med solinsläpp till fältskiktet och solbelysta trädstammar utgör målbild.

Gynnsamt tillstånd

Gynnsamt tillstånd råder

- när skogen årligen hävdas genom bete,
- när skogen är olikåldrig, luckig och gläntrik.

Skötselåtgärder

Skötselåtgärder i området syftar till att återskapa en luckig och gles skog av skogsbeteskaraktär. Innan de första huggningarna genomförs bör bete ha etablerats och pågått i området under ett par säsonger. Skötselåtgärder bör ske i omgångar där den första åtgärden dock bedöms bli den mest omfattande. Avverk-

ning bör i första hand utföras under sensommaren/hösten på torrt underlag för att så långt möjligt undvika körsador. Alternativt under vintern på fruset underlag om det bedöms lämpligt med hänsyn tagen till faunan. Riset skall tas omhand för att inte hindra kommande säsongers bete. Kommande huggningar bedöms bli mindre omfattande och riset kan då brännas på plats.

Skötselområde 2 – lövskogspartier

Beskrivning

Den norra delen idag består av tät klibbalskog innanför vassbältet i sjön. Klibbalen är likåldrig och troligen uppkommen då hävden i området minskade. I den södra delen, vid Mornäsviken är lövskogen något äldre än i den norra delen.

Bevarandemål

Bevarandemålet är att på sikt skapa ett glest och luckigt trädskikt med fristående äldre träd av framförallt gamla vidkroniga lövträd. Delområdet ska betas.

Gynnsamt tillstånd

Gynnsamt tillstånd råder

- när området liksom intilliggande områden hävdas genom bete,
- när trädskiktet innehåller träd i olika ålder och grovlek.

Skötselåtgärder

Åtgärder i skötselområdet innebär en successiv utglesning av lövskogen. Det bör åstadkommas genom att träd avverkas med sikte på att ge förutsättningar för enstaka utvalda träd att bli gamla mer glest stående träd. För att inte orsaka för stora förändringar i området (genom ljusinsläpp och röjgödsling m.m.) bör insatserna göras i etapper. Stubbfräsning kan utföras för att minska slyuppslagen.

Skötselområde 3 – Bryn

Beskrivning

Bryn finns i området mot öppna marker, dels i södra delen av reservatsområdet dels vid Mornäsviken, se karta. Delar av brynen innehåller betespräglade arter som darrgräs, revfibbla, slätterfibbla, prästkrage, lundstarr och bockrot. Brynmiljöerna i syd-/sydostläge har potential att bli fina om gran och örnbräken hålls efter samt att de hävdas genom bete.

Bevarandemål

Brynen ska vara flerskiktade och luckiga, samt hävdas genom bete.

Gynnsamt tillstånd

Gynnsamt tillstånd råder

- när området liksom intilliggande områden årligen hävdas genom bete,
- när gräset är väl avbetat vid vegetationsperiodens slut,
- när krontäckningen av träd och buskar är högst 30 %.

Skötselåtgärder

Brynen bör ingå i område som betas. Rövning av busk- och trädskikt görs vid behov. Inför betespåsläpp bör utglesning utföras som en första åtgärd.

Skötselområde 4 – öppen mark vid Mornäsviken

Beskrivning

Öppen mark vid Mornäsviken som är under igenväxning då området inte har hävdats under senare år. I den övre delen håller den täta grässvålen på att luckras upp och igenväxningsvegetation tränger in, såsom gran, örnbräken och tistlar. Den nedre delen utgörs av fuktäng med bland annat vasstarr, grenrör och tuvstarr. Bitvis är marken tuvig. Området gränsar mot ett vassbälte i sjön Ösmaren. Skötselområdet motsvarar ungefärligen de två Natura 2000-habitaten 6410 och 6270 (se bilaga 4 samt Natura 2000-områdets bevarandeplan).

Bevarandemål

Målet är att den öppna marken skall hävdas genom bete och att den hävdgynnade floran därigenom ska få förutsättningar att finnas kvar.

Gynnsamt tillstånd

Gynnsamt tillstånd råder när

- området är så väl hävdad genom bete eller slåtter att en typisk hävgynnad flora finns

Skötselåtgärder

Den öppna marken bör hävdas årligen genom beteshävd. Området kan även hävdas med klippande eller skärande redskap där höet transporteras bort. För att få bukt med tuvor kan tuvfräsning eventuellt behöva genomföras. Uppväxande gran röjs bort helt. Vassbältet bör hållas efter om det tenderar att expandera in mot öppen och hävdad mark. För att gynna fågellivet i Ösmaren kan eventuellt en blå bård innanför vassbältet skapas. På sikt bör undersökas om det öppna området bör hägnas separat, för att på så sätt kunna styra och variera betestrycket inom reservatsområdet som helhet.

Vassbälten i sjön Ösmaren

Områden med vass finns utmed nästan hela strandzonen till reservatsområdet. Det är önskvärt att genom mekanisk bekämpning av vassen få till en vassfri övergång mellan hävdade marker i reservatet och öppet vatten i Ösmaren. En målsättning för beteshävden bör vara att vassen hålls undan. Om vassbältet återkommer bör vassen återigen bekämpas mekaniskt. Åtminstone längs vissa strandsträckor kan blå bårder skapas innanför vassbältet, i syfte att gynna sjöfågellivet.

Reservatsförvaltning och tillsyn

Länsstyrelsen skall vara reservatsförvaltare för Naturreservatet Mornäsan. Det innebär ett övergripande ansvar för att syftet med reservatet uppnås och omfattar bland annat ansvar för att planerade skötselåtgärder genomförs.

Tillsyn inom naturreservatet utförs av Länsstyrelsen eller av särskilt utsedd tillsynsman. En tillsynsplan bör tas fram. Anteckningar om tillsyn och övrig reservatsförvaltning ska kontinuerligt föras av Länsstyrelsen eller uppdragstagaren.

Ekonomisk plan för naturvårdsförvaltningen (undantas från fastställelse)

Finansiering av naturvårdsförvaltningen sker genom Naturvårdsverkets anslag för skötsel av naturvårdsobjekt m.m. Förvaltningskostnaderna utgörs av skötselåtgärder inför beteshävd, avtal med djurhållare, gränsmarkering, informationsskyltning, tillsyn samt dokumentation.

Dokumentation och uppföljning

Befintlig dokumentation

Skogen är dokumenterad från beståndssynpunkt vid den värdering som gjordes inför avtal om intrångsersättning. Delar av reservatet är klassade som nyckelbiotoper vid Skogsstyrelsens inventeringar med tillhörande dokumentation, bland annat artfynd.

Kommande dokumentation

Tidigare inventeringar av svamp- och kärlväxtfloran har vanligen rört ett större område runt reservatet. Djupare inventeringar av dessa organismgrupper bör göras. Bland annat kan därvid en del av de äldre fynden hänföras till reservatet. Likaså bör insektfaunan inventeras.

Reservatet bör dokumenteras ytterligare för att möjliggöra uppföljning av dess Natura 2000-habitat och eventuellt kommande fynd av Natura 2000-arter. Viss sådan dokumentation har gjorts vid upprättande av bevarandeplan för Natura 2000-området.

Uppföljning av genomförda skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för dokumentation och uppföljning av genomförda skötselåtgärder. Årlig dokumentation av beteshävd bör göras.

Uppföljning av bevarandemål och gynnsamt tillstånd

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs vart femte år för:

- skogens luckighet
- trädens åldersfördelning
- grässvålens täthet i skötselområde 4 (6270-habitatet)
- förekomst av död ved

Länsstyrelsen kan efter skötselplanens fastställande komplettera med parametrar och mätmetoder för att följa upp och utvärdera uppsatta bevarandemål.

Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder av engångskaraktär

Skötselåtgärd	Tidpunkt	Prioritering
Markering av gräns	Inom ett år efter beslut om reservat	1
Informationsskyltning	Inom ett år efter beslut om reservat	1
Bete	Efter beslut om reservat, när avtal med djurhållare slutits	1
Stängsling	Efter beslut om reservat, när avtal med djurhållare slutits	1
Vassbearbetning	Efter beslut om reservat och när bete i området påbörjats	2
En första naturvårdande huggning	Inom två år efter påbörjad beteshävd	1

Till detta kommer årligen återkommande åtgärder knutna till hävd av området. Det är exempelvis underhåll av stängsel, samrådskontakter med brukare och markägare etc.

Bilagor till Skötselplan för Naturreservatet Mornäsan

1. Översiktskarta, skala 1:100 000
2. Karta med skötselområden, skala 1:10 000
3. Utsnitt av historiska kartor (3 bilder)
4. Karta med Natura 2000-habitat

Källförteckning

1. Naturkatalogen, remissförslag 1996. Länsstyrelsen i Stockholms län.
2. Länsstyrelsen i Stockholms län. 1993. Ängs- och hagmarksinventering i Stockholms län 1987 – 90.
3. Länsstyrelsen i Stockholms län. 1996. Fågelliv – om fåglar och fågelsjöar i länet.
4. Länsstyrelsen i Stockholms län. 1997. Sänkta och utdikade sjöar i Stockholms län, rapport 1975:02

Datum
2006-11-16

Beteckning
18513-2001-03182
0188-02-064

5. Länsstyrelsen i Stockholms län. 2001. Områden av riksintresse, Naturvård, Friluftsliv, rapport 2001:15.
6. Naturvårdsverket. Sveriges finaste odlingslandskap, rapport 4815.
7. Norrtälje kommun, 2004. Översiktsplan för Norrtälje kommun, antagen 2004-04-26.
8. Nitare m.fl., 2000. Signalarter, indikatorer på skyddsvärd skog, flora över kryptogamer. Skogsstyrelsens förlag 2000.
9. Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering, utdrag från *Skogens Pärlor* på ekonomiskt kartblad 11J 8d, nyckelbiotop nr 4 och 5. Skogsstyrelsen.
10. Stockholms svampvänner. 1998. Svampar i Roslagen, rapport.
11. Miljöövervakning av Biologisk mångfald i Nyckelbiotoper. Meddelande 2001:5. Informationsblad. Skogsstyrelsen 2001.
12. Jordartskartan, SGU SER. Ae nr 122, Norrtälje NV, 1998.
13. Berggrundskartan Uppsala, SGU serie Ba nr 47, 1994
14. Bevarandeplan för Natura 2000-området Mornäsan SE0110298. Länsstyrelsen 2005. (*remissförslag*)
15. Art- och naturtypsvisa vägledning för Natura 2000, Naturvårdsverket.
16. Vägledningar för länsstyrelsernas arbete med bevarandeplaner för Natura 2000. Naturvårdsverket.

Kartor

*Konceptkartan till häradskartan, kartblad Norrtälge 7, Roslagsbro.
Ekonomiska kartan, 1954
Ortofoto, 2000*

Naturreseptatet Mornäsan

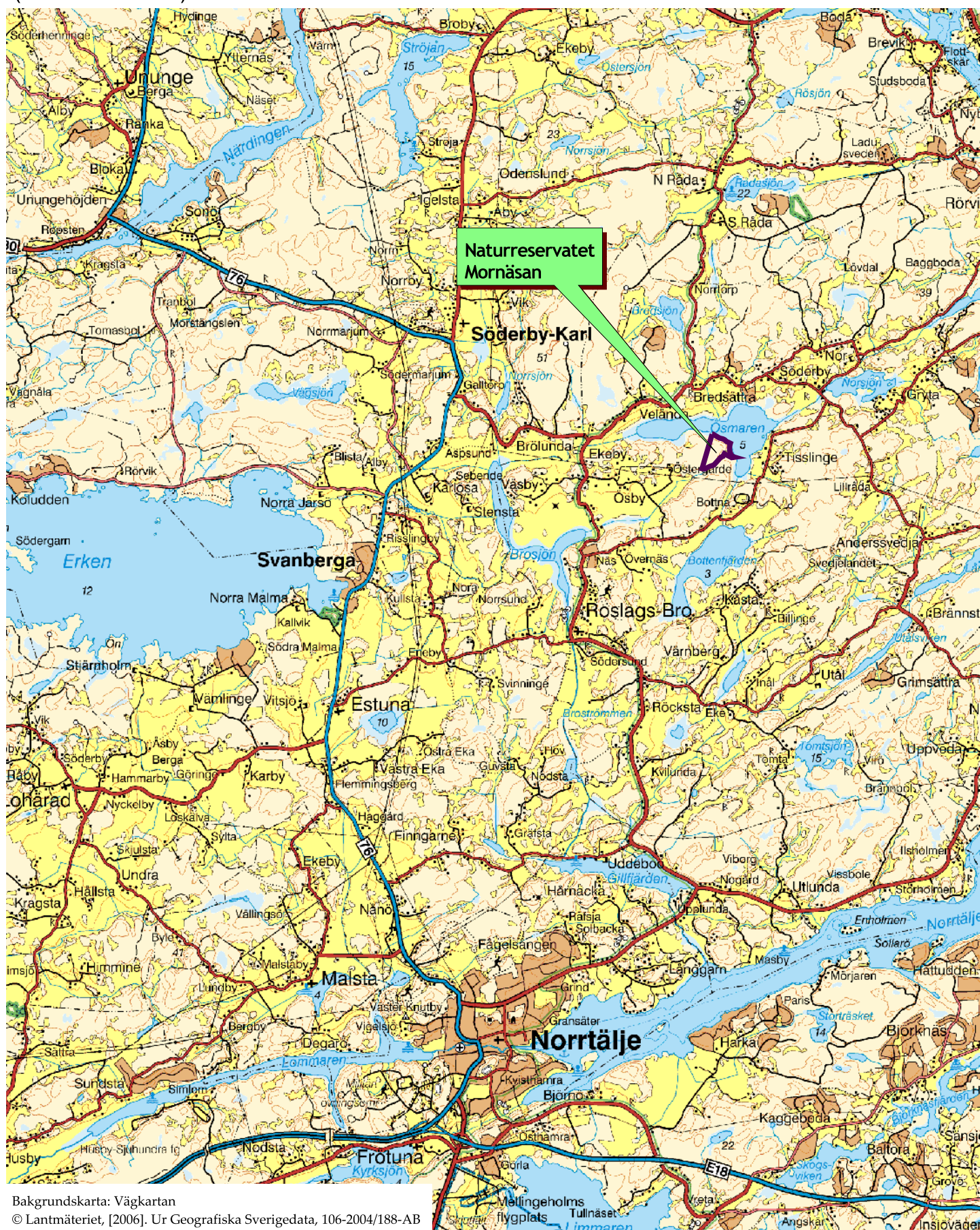
Översiktskarta

Bilaga 1
till skötselplanen

0 1 2 3 4 5 km

(skala 1:100 000)

Tillhör Länsstyrelsens beslut
Dnr. 18513-2001-03182
Obj.nr. 0188-02-064

Bakgrundskarta: Vägkartan

© Lantmäteriet, [2006]. Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188-AB

Naturreseptatet Mornäsan

Bilaga 2 till
skötselplan

Skötselkarta

1-4 Skötselområden

0 50 100 150 200 m

(skala 1:5 000)

Informationstavla

Stängselgenomgång

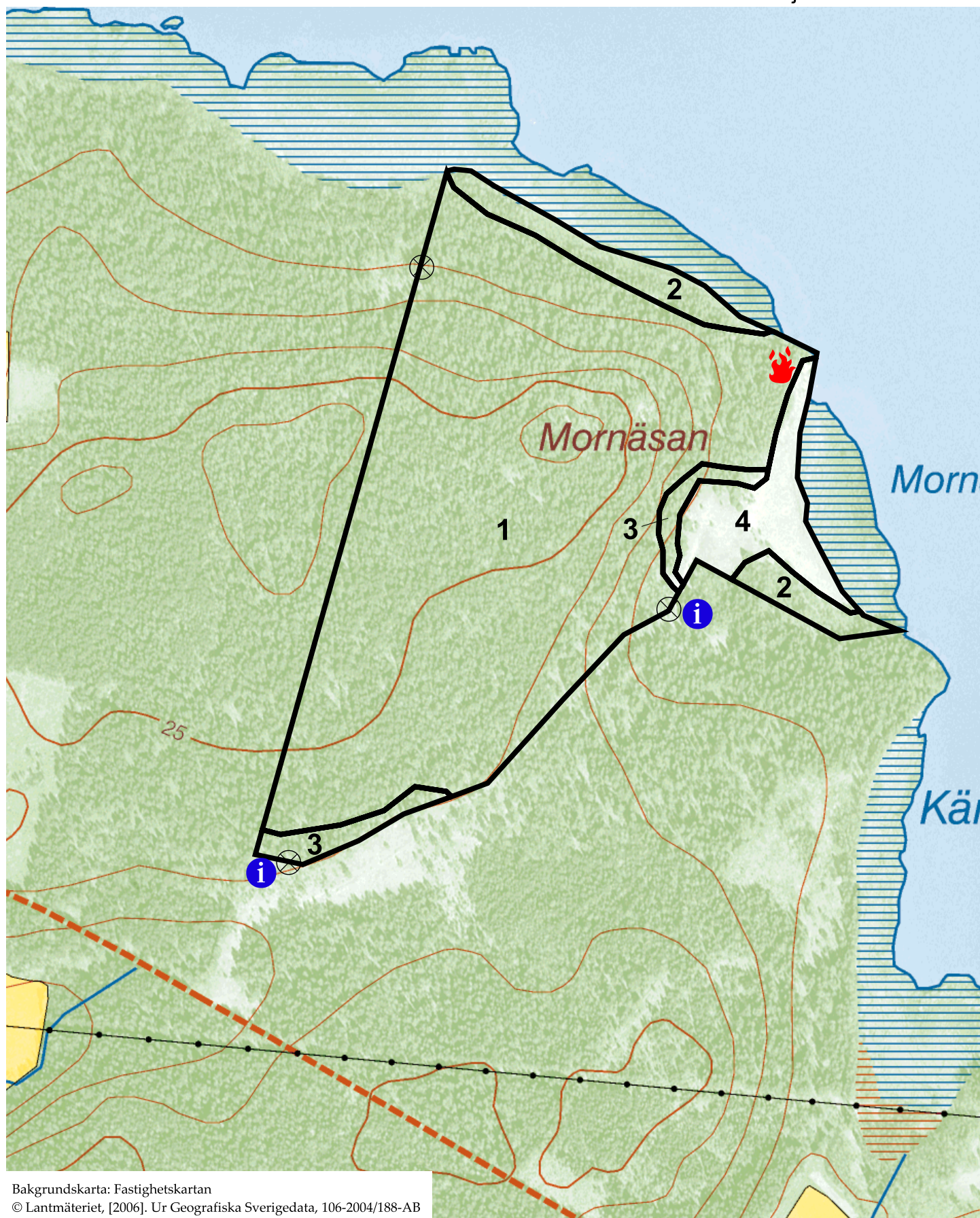

Eldningsplats

Tillhör Länsstyrelsens beslut

Dnr. 18513-2001-03182

Obj.nr. 0188-02-064

Bakgrundskarta: Fastighetskartan

© Lantmäteriet, [2006]. Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188-AB

Dnr. 18513-2001-03182
Bilaga 3 till skötselplanen
Utsnitt av historiska kartor

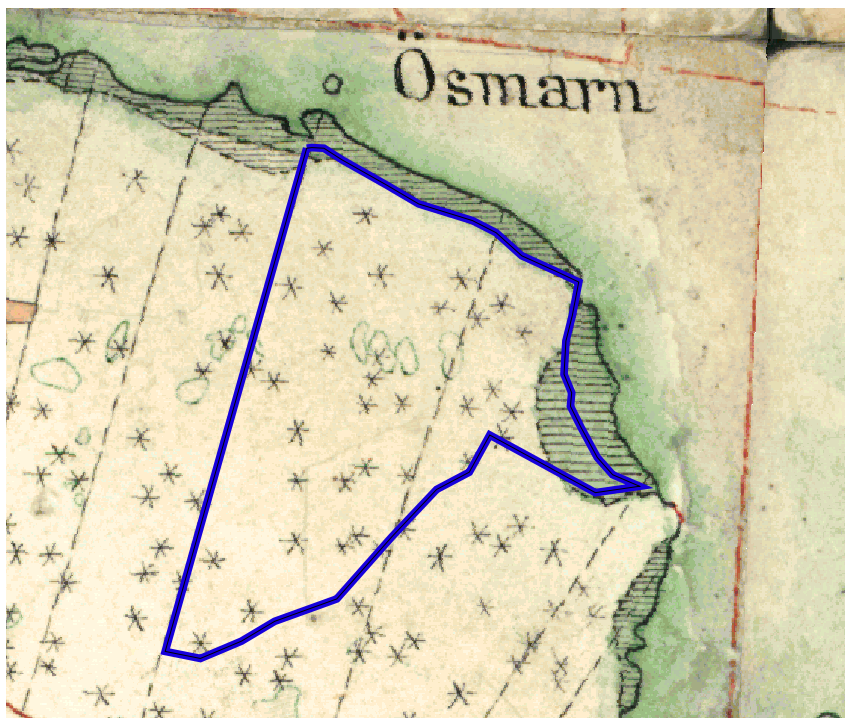

Bild 1. Utsnitt av konceptkartan till
häradskartan, kartblad Norrtelge 7,
Roslagsbro. Skala 1:10 000.

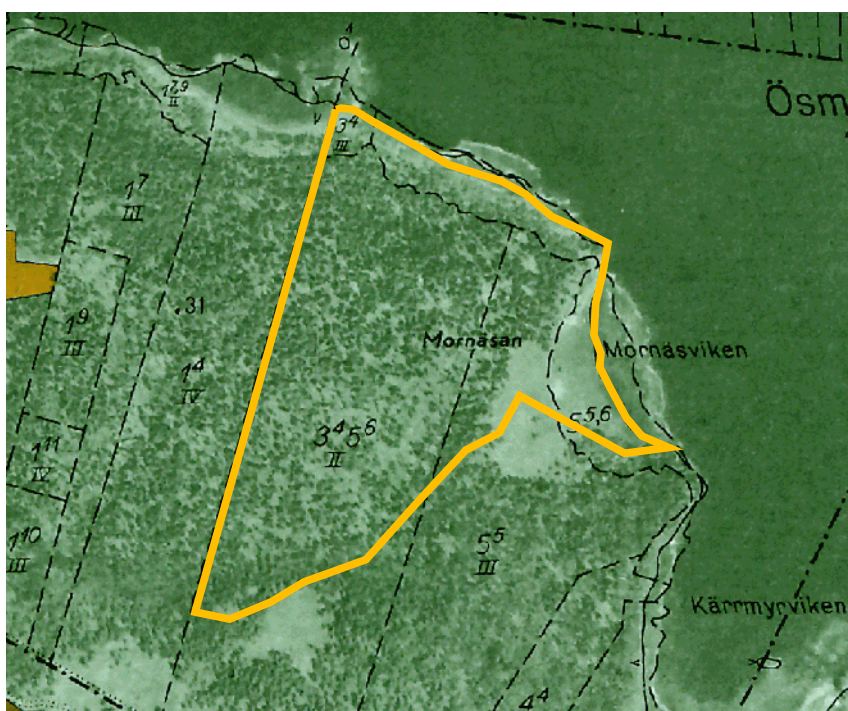

Bild 2. Utsnitt av ekonomisk karta,
11J 8d. Flygbild från 1940-talet som
underlag. Skala 1:10 000.

Bild 3. Utsnitt av ortofoto över
området, från år 2000.
Skala 1:10 000.

Naturreservatet Mornäsan

Karta över naturtyper enligt Natura 2000

Bilaga 4
till Skötselplan

0 50 100 150 200 m

(skala 1:5 000)

 Reservatsgräns

 Natura 2000 habitatgranser

9070 - Trädklädd betesmark, betad skog

6270 - Artrika silikatgräsmarker nedanför trädgränsen

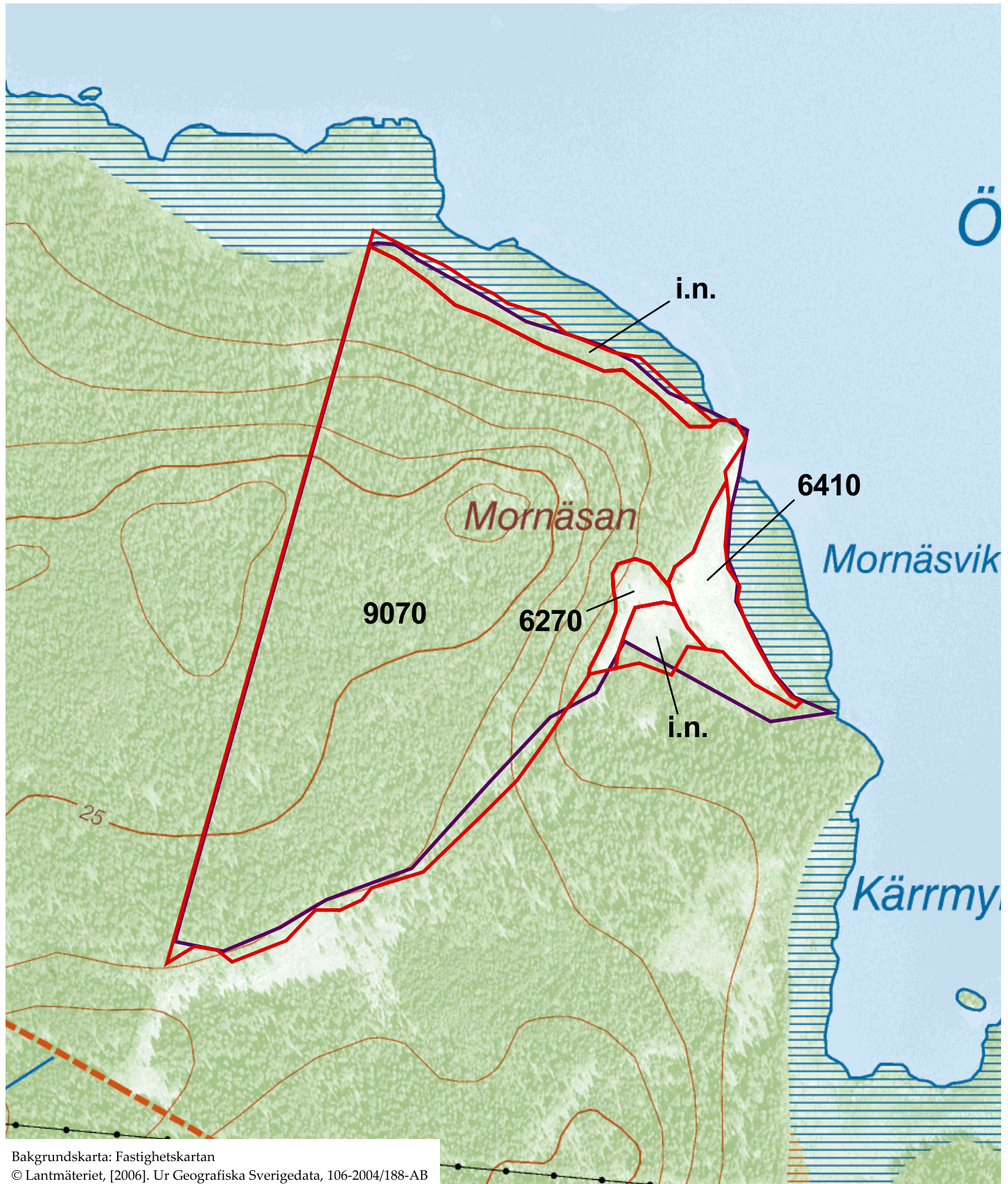
6410 - Fuktängar med blåtåtel eller starr

i.n. - ingen naturtyp angiven

Tillhör Länsstyrelsens beslut

Dnr. 18513-2001-03182

Obj.nr. 0188-02-064

Bakgrundskarta: Fastighetskartan

© Lantmäteriet, [2006]. Ur Geografiska Sverigedata, 106-2004/188-AB